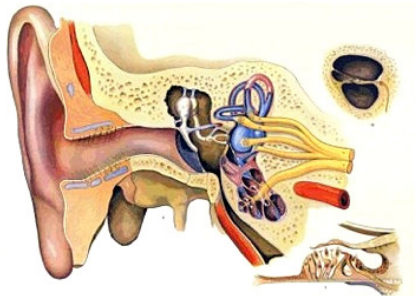

HEILSA

TÍ HOYRA VIT

At vit hoyra, byrjar við, at luftin ber ljóðið inn í ytra oyrað. Her verður ljóðið leitt gjøgnum oyragongina og inn til ljóðhinnuna. Eins og tá tú slær á eitt trummuskinn, fer ljóðhinnan at sveiggja, tá ljóðið rakar. Rørslurnar í ljóðhinnuni hjálpa ljóðinum víðari inn í innara oyrað, ið er skapt sum eitt lítið sniglahús. Við vætu uttan um seg hevur innara oyrað smáar sansatræðrir, og sveiggini gera, at eisini hesir træðrir røra seg. Hetta leiðir sansaávirkanina yvir til hoyrnarnervina og víðari upp í heilan, ið kennir ávirkanina sum ljóð.

Kelda: audionova.dk/ helse.dk

Hví hoyra vit so illa?

Fleiri enn fimmti prosent av øllum dønum yvir sjeyti ár hava niðursetta hoyrn. Mong hava livað við hesum alt lívið, og onnur hava fingið trupulleikarnar sum vaksin. Men, hví versnar hoyrnin, tá vit eldast?

Vilmund Jacobsen

Tá tú hevur verið vanur við at hoyra fuglaljóð, allar tónar í einum tónleikastykki, og tú hevur hoyrt alt, sum fólk siga í einari veitslu, er tað náttúrliga eitt brek at liva við niðursettari hoyrn.

Tíverri er einki eintýtt svar upp á, hví mong hava versnandi hoyrn, tá tey eldast.

Ein av orsøkunum er, at sansingartræðirnir – ella sansahárin – í oyrasniglinum við tíðini hvørva.

Í mun til eitt nú fuglarnar, fáa menniskju ikki nýggjar sansingartræðrir, sum eru avgerandi fyri okkara hoyrn.

Sansingartræðirnir umskapa nevnliga ljóðbylgjur til impulsir, sum verða sendar víðari til hoyrnarnervina og haðani til heilan.

Innan gransking er fokus á, hvussu rótkyknur úr øðrum pørtum av kroppinum kunnu verða við til at fyribygja og viðgera versnandi hoyrn, har sansingartræðirnir eru oyðilagdir.

Enn er tó eingin viðgerð sum ger, at menniskju kunnu framleiða nýggjar træðrir.

Arvalig viðurskifti

Arvalig viðurskifti hava eisini sín stóra týdning, tá ræður um niðursetta hoyrn hjá vaksnum. Tó er ikki greitt, hvørt talan er um smáar broytingar í fleiri hoyriilegum - ella, um talan er um bæði arvaligar og ikki arvaligar tættir.

Eitt djúptøkið arbeiði við at kortleggja okkara ílegur ger, at stór vitan er um tað arvaliga við niðursettari hoyrn. Eitt nú er greitt, at í minsta lagi helvtin av øllum varandi trupulleikum við hoyrnini eru arvaligir.

Men, tað trupla er, at fleiri enn 100 ílegur hava týdning fyri okkara hoyrn.

Í dag hevur læknaheimurin nøvnini á fleiri av hesum ílegum, sum kunnu rutinu-kannast, og hetta gevur betri móguleikar at hjálpa tí einstaka.

Hvørja ferð ein nýggj hoyri-ílega verður staðfest, fæst týdningarmikil vitan um, hvørjir virknaðir í hoyriskipanini eru órógvaðir.

– Orsøkirnar til viðføddar hoyritrupulleikar og niðursetta hoyrn millum vaksin eru nógvar, sigur Lisbeth Tranebjærg, professari

Nýggj vitan byrtir undir vónirnar um at kunna menna eina skræddaraseymaða viðgerð fyri fólk við niðursettari hoyrn - eina viðgerð, sum kann tilpassast tørvinum hjá tí einstaka. Møguleikarnir fyri einari genetiskari greiði av orsøkini til niðursetta hoyrn eru munandi betraðir seinastu fáu

árin.

– Orsøkirnar til viðføddar hoyritrupulleikar og niðursetta hoyrn millum vaksin eru nógvar. Tí er tað týdningarmikið at finna út av, um tað eru fleiri fólk í somu familju, ið eru rakt. Blóðroyndir kunnu eisini vísa genetiskar broytingar.

Tað sigur Lisbeth Tranebjærg,

sum er kliniskur professari í tí, sum rópt verður genetisk audiologi.

Ytru viðurskifti

Aftrat arvaligari niðursettari hoyrn kunnu tað eisini vera ein røð av øðrum »ytru« viðurskiftum, sum kunnu ávirka hoyrnina. Talan kann eitt nú vera um sjúku, ígerðir,

strálu-og kemoviðgerð, sum hava sína ávirkan.

Larmur gevur ikki bara tinnitus, men kann eisini geva niðursetta hoyrn.

Samanbera vit nútíðar arbeiðspláss við ídnaðarverksmiðjurnar í sínari tíð, er stórir munur á ljóðstignum. Arbeiðseftirlitið hevur greiðar reglur og vegleiðingar um larm, men hinvegin ganga nógv ung runt við hörðum tónleiki í oyr-unum, kanska upp í fleiri tímar um dagin. Royndir við djórum hava víst, at sjálvt ljóðskaðin, sum tykist vera fyribils, hevur ein negativan langtíðarvirknað á nerva-kyknurnar, sum hava samband upp í heilan. Hetta kann merkja, at hörð tónaljóð í oyrunum gjøgnum nøkur ár saktans kunnu elva til niðursetta hoyrn.

– Vit sóu hetta longu upp gjøgnum áttatiárin, har walk-maðurin av álvara vann sær pláss, og í dag lurta nógv ung eftir hörðum tónleiki á sínum smart-telefonum. Hvørja ávirkan hetta fer at hava, kann ikki mástast enn, men eg vóni og trúgvi, at tað eru tey fæstu, sum klára at hoyra harðan tónleik fleiri tímar um dagin - og at hesi tiskil skrúva niður ella slökkja fyri tónleikinum.

Tað sigur Jesper Yde, yvirlækni á Ríkissjúkrahúsinum, sum starvast innan oyra/ næsa-og hálsviðgerðir og á Audiologiske Klinik, har hann hevur samband við nógvar sjúklingar innan hetta økið.

Betri hoyritól

Tøknin hevur gjørt, at nógvir móguleikar í dag eru at fáa hjálp fyri niðursettari hoyrn.

Skiftið frá samgildum (analogum) til talgild (digital) hoyritól merkir bæði, at hoyritólini ikki eru so stór sum áður, og at móguleikar í dag eru at stilla tey meira neyvt, soleiðis at hoyritólini hóska til tørvin hjá tí einstaka og tey ljóð, sum eru rundan um viðkomandi gjøgnum dagin.

Tað ger mun, at tey talgildu hoyritólini eisini gera taluna týðiligari, eins og tey dempa óviðkomandi ljóðini aftanfryi.